

ARBEIDSRETTE

DOM

Avsagt: 25. oktober 2021

Saksnr.: 4/2020

Lnr.: AR-2021-34

Dommere: Tron Løkken Sundet
Eli Mette Jarbo
Marianne Jenum Hotvedt
Tor-Arne Solbakken
Bent Ove Hanasand
Unni Rasmussen
Tore Ulleberg

Saken gjelder: Forståelsen av reglene om mertid i Avisbudavtalen

Landsorganisasjonen i Norge, med
Fellesforbundet

Advokat Rune Lium

mot

1. Næringslivets Hovedorganisasjon, med
Mediebedriftenes Landsforening

Advokat Eirik Hognestad

2. Innlandet Distribusjon–Lillehammer AS

DOM

- (1) Saken reiser to spørsmål: Når gir Avisbudavtalen rett til mertid og hvordan skal mertid beregnes?
- (2) **Sakens tariffrettslige ramme**
- (3) Mellom Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) og Mediebedriftenes Landsforening (MBL) på den ene siden og Landsorganisasjonen i Norge (LO) og Fellesforbundet på den andre siden gjelder Avisbudavtalen. Tvisten gjelder avtalen for tariffperioden 2016–2018, hvor partsforholdet på arbeidstakersiden var LO og Norsk Transportarbeiderforbund. Transportarbeiderforbundet slo seg sammen med Fellesforbundet med virkning fra 1. juni 2019. I det følgende vil Fellesforbundet bli benyttet i omtalen av avtaleparten.
- (4) Omfangsbestemmelsen i Avisbudavtalen § 1 har følgende ordlyd:
 - «Overenskomsten omfatter arbeid med å distribuere aviser, andre trykte produkter, vareprøver og andre forsendelser i vektklasser inntil 5 kilo.
 - Videre omfatter overenskomsten arbeid med å tilrettelegge distribusjonsarbeidet.
 - Merknad:**
 - Det forutsettes at vekt og/eller volum er tilpasset dagens transportmiddel på ruten. Dersom vekt og/eller volum medfører at det er nødvendig med flere distribusjonsrunder skal bedriften informeres og det skal betales for medgått tid og kilometer»
- (5) I § 1 er mertid definert som «arbeid utover avtalt tid i ansettelsesavtalen, men innenfor den alminnelige arbeidstid, jf. arbeidsmiljøloven § 10-6».
- (6) Tvisten gjelder forståelsen av reglene om mertid etter Avisbudavtalen §§ 2 og 3. De relevante delene av bestemmelsene lyder som følger:

«§ 2 Arbeidstid

...

Tid for ombæring

Budene plikter å møte til den tid som er fastsatt av bedriften i ansettelsesavtalen, og gjennomføre distribusjonen innen den tid som er fastsatt som ordinær distribusjonstid, dersom det ikke oppstår uforutsette forhold/hendelser som forstyrrer dette.

...

Fastsettelse av arbeidstid og rutelengde, forandringer og oppmåling av budruter

Alle oppmålinger, revisjoner/endringer av ruter og rutelengde/arbeidstid skal drøftes og fastsettes i fellesskap mellom bedrift og tillitsvalgt før rutene iverksettes.

Budrutene kan endres etter de behov og krav som til enhver tid måtte oppstå.

Ved endringer som påvirker flere ruter, skal dette drøftes med de tillitsvalgte.

Ved endring av enkeltruter skal dette drøftes på forhånd med det enkelte bud. Budet skal gis muligheten til å la seg bistå av tillitsvalgt.

Oppmåling av enkeltruter og fastsetting av den normale daglige arbeidstid, jf. arbeidsmiljølovens § 14-6 nr. 1 litra i, og rutens lengde i kilometer gjøres av bud/tillitsvalgt og bedrift i fellesskap.

Arbeidstakeren kan gjennom den tillitsvalgte reise krav om at budruten kontrollmåles. Tidspunktet for dette skal avtales og skje innen 14 dager. I motsatt fall kan hver av partene kreve nemndsbehandling, jf. nedenfor. Ved større omlegginger avtales fristen særskilt, jf. 2. ledd. Oppmålingen skal skje etter veitrafikklovens regler og omfatte aviser og mediapostprodukter (inkludert innstikk). Arbeidstidens lengde skal fastsettes på bakgrunn av denne oppmålingen.

Levering av andre produkter medfører betaling for både mertid/overtid og avtalte ulempetillegg.

Dersom bud/tillitsvalgt og bedrift ikke kommer til enighet om arbeidstiden og/eller rutens lengde, kan tvisten bringes inn for nemndsbehandling etter reglene i bilag 13.

«Avisbudavtalens nemnd for fastsettelse av arbeidstid og rutelengde».

Tillitsvalgte skal ha resultatene fra alle ruteoppmålinger.

Maksimal ventetid

Bedriften skal opprette en vakt-/informasjonstelefon som budene kan ringe og som gir beskjed om årsak til og ny leveringstid ved forsinkelser. Dersom bedriften ikke har opprettet vakt-/informasjonstelefon, kan ikke budet pålegges å vente på droppsted/hentested mer enn 25 minutter på forsinkede aviser.

Avisbudet står til bedriftens disposisjon i den tid som er fastsatt i ansettelsesavtalen. Eventuelle mertid/overtid må avtales med budet/pålegges, jf. Aml § 10-6.

Mertid og overtid

For arbeid utover den avtalte og innenfor ordinær arbeidstid, jf. § 2 og arbeidsmiljølovens § 10-6, betales ordinær timelønn og andre godtgjørelser.

For arbeid utover ordinær arbeidstid og rammene i arbeidsmiljølovens § 10-6 betales et overtidstillegg på 50 % beregnet av ordinær timelønn. Etter kl. 2100 og før kl. 0600, samt søn- og helligdager betales 100 % tillegg.

§ 3 Lønnsbestemmelser

Avisbudavtalen er ingen akkord-/tidsakkordavtale. Tilleggene i pkt. 2 d, e og f er ulempetillegg som kommer i tillegg til timelønn (tariffavtalens minstelønn og lokale lønnstillegg), stillingstillegg, ansiennitetstillegg, nattillegg og evt. overtidstillegg.»

- (7) **Tariffhistorikk**
- (8) Avisbudavtalen ble opprettet i 2000 og avløste flere bedriftsvise tariffavtaler, jf. ARD-2014-200 avsnitt 9–13 med videre henvisninger til praksis. Bestemmelsene om mertid har vært behandlet i flere saker for Arbeidsretten, hvor særlig ARD-2014-200 er sentral for saken her.
- (9) ARD-2014-200 gjaldt et mertidskrav for arbeidet tid utover den fastsatte arbeidstid i arbeidsavtalen. LO gjorde gjeldende at avtalen måtte forstås slik at avisbudet hadde krav på betaling for medgått tid dersom budet brukte lenger enn den avtalte arbeidstiden på distribusjonen. NHO gjorde gjeldende at Avisbudavtalen var en avtale om tidsakkord. NHO ble frifunnet. I avsnitt 49 og 50 uttaler Arbeidsretten:

«Etter Arbeidsrettens syn taler ordlyden klart for at partene har avtalt et akkordlønnssystem, og at budet kun unntaksvis betales for tid det bruker ut over det som fremgår av arbeidsavtalen. Det fastsettes i arbeidsavtalen en bestemt tid for hvor lang tid distribusjonen av en bestemt rute skal ta, og som følge av det en bestemt tidlønn for et bestemt stykke arbeid. Det er erkjent fra NHOs side at i tillegg til uforutsette forhold/hendelser, kan distribusjon av mye reklame eller andre produkter medføre at den fastsatte distribusjonstid ikke kan overholdes. Det vil kunne gi grunnlag for at budet tilstås mertid etter en konkret vurdering. Dette er etter Arbeidsrettens syn unntaksbestemmelser og røkkes ikke ved at Avisbudavtalens hovedsystem er en tidsakkordavtale.»

- (10) Dommen ble avsagt 18. juni 2014. På dette tidspunktet hadde partene i Avisbudavtalen forhandlet om tariffrevisjonen for 2014. Forhandlingene var brutt og oppgjøret hadde gått til mekling. Mekling ble gjennomført i september 2014, etter at Arbeidsrettens dom var falt. I posisjonsnotat datert 5. august 2014 fra Fellesforbundet til Riksmekleren fremgikk følgende:

«Den 18. juni 2014 avsa arbeidsretten dom i sak: 4/2014 vedrørende avlønning av avisbud. Vi tapte saken, noe som vil føre til at avisbudene må godta den arbeidstiden bedriften har ført opp i arbeidskontrakten om partene ikke blir enige om ny arbeidstid.

Dette kommer til å bli vår hovedsak i meklingen, da avisbudavtalen etter vår mening ikke er en akkordavtale.»

- (11) I MBLs posisjonsnotat datert 20. august 2014 til Riksmekleren heter det:

«NTF har anført at avisbudavtalens lønnsbestemmelser gir avisbudene rett på lønn for all medgått tid. MBL har avist NTFs forståelse og lagt til grunn at avlønning av avisbudene skjer iht stipulert rutetid.

...

Arbeidsretten ga enstemmig støtte til MBLs forståelse av avisbudavtalens bestemmelser om avlønning. Avisbud har kun krav på avlønning iht. stipulert rutetid, og ikke etter medgått tid. Retten uttalte at avlønning i tråd med LOs syn i realiteten ville innebære at avisbudene selv bestemmer egen arbeidstid og lønn.»

- (12) I meklingen innledet Fellesforbundet med et krav om nytt avsnitt til § 3

Lønnsbestemmelser. Bestemmelsen skulle ha slik ordlyd:

«I § 3 Lønnsbestemmelser inntas følgende:

Avisbudavtalen er en ordinær timelønnsavtale. Tilleggene i pkt. 2 d., e. og f. er ulempetillegg som kommer i tillegg til timelønn (tariffavtalens minstelønn og lokale lønnstillegg), stillingstillegg, ansiennitetstillegg, nattillegg og evt. overtidstillegg.

(Merknad til punkt d) og e) kan utgå).»

- (13) Fellesforbundet krevde videre at bestemmelsen om «Tid for ombæring» skulle utgå. Fellesforbundet fikk ikke medhold i disse kravene, men partene kom i løpet av meklingen til enighet om ny § 3 første setning:

«Avisbudavtalen er ingen akkord-/tidsakkordavtale.»

- (14) I oppgjøret ble partene også enige om endringer i § 2 om fastsettelse av arbeidstid og rutelengde mv. Blant annet kom det inn at alle oppmålinger, endringer og fastsetting av arbeidstid skulle fastsettes av bedrift og bud/tillitsvalgt i fellesskap. Det kom også inn at oppmåling og fastsetting av arbeidstid skulle omfatte angitte produkter (aviser og mediapostprodukter), og det ble avtalt en nemndsordning for tvister om oppmålingen. Videre ble det inntatt slik bestemmelse:

«Levering av andre produkter medfører betaling for både mertid/overtid og avtalte ulempetillegg.»

- (15) Under punkt g i protokolltilførsler ble følgende tatt inn:

«Partssammensatt utvalg

Partene skal i tariffperioden drøfte forholdet mellom ulempetillegg for distribuerte produkter, fastsetting av arbeidstiden og avlønning av avisbud...»

- (16) Dette partssammensatte utvalget avga innstilling 28. august 2015. Av innstillingen fremgår blant annet:

«I tariffoppjøret 2014 ble det tatt inn en bestemmelse om at Avisbudavtalen ikke er en akkord-/tidsakkordavtale, men at tilleggene i pkt. 2 d, e og f er ulempetillegg som kommer i tillegg til timelønn (innledningen i § 3).

I tariffoppjøret 2014 ble det tatt inn en bestemmelse om at produktene nevnt i pkt. 2 f., distribusjon av ukeblader og tidsskrifter mv., er med i ombæringstiden. Arbeidstakersiden er opptatt av at rutetiden blir reell. En konsekvens av dette er etter utvalgets mening at ulempetillegget skal fases ut av Avisbudavtalen. Forutsetningen for at dette skjer er at man lokalt har målt opp rutene slik at produktene i pkt. 2 f. er tatt med i ombæringstiden. Dette på bakgrunn av at man nå får betalt for den tiden ombæring av produktene tar, og da er det ingen logikk i at dette fortsatt skal kompenseres som en ulempe. Det vil si at arbeidstiden vil variere per dag i forhold til hvilke produkter som distribueres på de enkelte dager.»

- (17) Ved tariffoppjøret for 2016 ble partene enige om å fase ut ulempetilleggene for reklame og ukeblader og tidsskrifter, og minstelønnsatsene ble hevet. Denne endringen medførte at distribusjon av reklame gikk fra stykkprisbetaling til å inngå i den fastsatte arbeidstiden. Omfangsbestemmelsen i § 1 ble utvidet til å gjelde produkter i vektclasser inntil 5 kilo og det ble tatt inn merknad om betaling for medgått tid og kilometergodtgjørelse for ukurante produkter.
- (18) **Nærmere om tvisten**
- (19) Tvisten knytter seg til krav om mertid fra avisbud ved Innlandet Distribusjon – Lillehammer AS (ID-Lillehammer). Avisbudene har av ulike grunner ikke kunnet gjennomføre budrutene innenfor den ordinære arbeidstiden og krevd mertid for dette. ID-Lillehammer har avslått mertidskrav blant annet begrunnet i at budet burde ha rukket å

levere innenfor arbeidstiden og at budet ikke har kunnet sannsynliggjøre at mertidsbruken er reell og rimelig.

- (20) ID-Lillehammer forestår distribusjon av aviser, reklame, og adresserte sendinger i områdene Lillehammer, Midt-Gudbrandsdalen og Nord-Gudbrandsdalen. ID-Lillehammer har tre avdelingskontorer (Lillehammer, Otta og Vinstra), tre distribusjonsledere, ca. 63 avisbud og 59 budruter.
- (21) Det ble avholdt lokale forhandlinger 6. november 2017. Følgende fremgår av tvisteprotokollen:

«Budklubben har i brev av 12.10.2017 hevdet at administrasjonen har brutt Avisbudavtalens § 2. Budklubben ønsket at det ble satt opp protokoll uten at det avholdes møte mellom partene.

Budklubben:

Budklubben mener at bedriften ikke kan avslå mertid som er avtalt med bedriften i hht. §2 Avisbudavtalen 2016–2018

Sitat:§1 Mertid Mertid er arbeid utover avtalt tid i ansettelsesavtalen, men innenfor den alminnelige arbeidstid, jf. Arbeidsmiljølovens § 10-6

§2 Maksimal ventetid Sitat: Avisbudet står til bedriftens disposisjon i den tid som er fastsatt i ansettelsesavtale. Eventuell mertid/overtid må avtales med budet/pålegges. Jf. Aml § 10-6

§2 Mertid og Overtid For arbeid utover den avtalte og innenfor ordinær arbeidstid jf. §2 og arbeidsmiljølovens §6-10 Betales ordinær timelønn og andre godtgjørelser.

Det er ikke inngått avtale om gjennomsnittsberegning av budrutene ved ruterevisjon i 2016 slik bedriften hevder. Bedriften AV[V]ISER mertid dersom det tottalt er færre produkter distribuert enn bedriftens gjennomsnitt beregning av produkter i 2016.

Budklubben mener at oppmåling av en budrute er en stipulering av arbeidstiden og kan ikke fastsettes som fast tid da Avisbud avtalen ikke er en prestasjon lønns avtale eller akkord avtale.

Det er store variasjoner i produkter fra dag til dag og mertid må benyttes for å få betalt for riktig arbeidstid.

I perioden 2016–2017 har avis opplaget gått ned, dette vil tilsi at forbrukt arbeidstid ville gått ned men det er det motsatte som skjer ettersom bedriften erstatter nedgangen i aviser med andre produkter som tar lengre [tid] uten at de er villig til å betale for medgått tid.

Dette mener vi er brudd på Avisbudavtalens §1 Mertid - §2 Maksimal ventetid - §2 Mertid og Overtid, da avisbudene må jobbe utover fastsatt tid i arbeidskontrakten uten lønn.

Bedriften:

Bedriften bestrider at det foreligger brudd på tariffavtalens §1 og §2.

Vi er ikke enige i klubbens forståelse av tariffavtalen når det gjelder hvilke tilfeller som gir grunnlag for å skrive mertid. Innlandet distribusjon Lillehammer forholder seg lojalt til tariffavtalen og utbetaler mertid i de tilfellene mertidskravet er rettmessig.

Slik vi forstår klubbens argumentasjon, mener de at de skal utbetales mertid for all tid budet bruker utover den fastsatte rutetiden, uavhengig av årsak. Dette innebærer i realiteten at budet fastsetter egen arbeidstid. Det er etter vårt syn opplagt at tariffavtalen ikke kan forstås på denne måten.

Etter hovedoppgjøret i 2016 ble tariffavtalen endret, slik at levering av mediepostprodukter nå inngår i den ordinære rutetiden. Dette er hensyntatt under ruterevisjonen i 2016. Det enkelte bud er ansatt på en eller flere bestemte ruter. Det er den fastsatte rutetiden som utgjør

den daglige normale arbeidstiden jf. Avisbudavtalen § 2. Rutetiden drøftes og fastsettes i felleskap av bedrift og tillitsvalgt.

Det følger av avisbudavtalen § 2 tid for ombæring at budet plikter å gjennomføre distribusjonen innen den tid som er fastsatt som ordinær distribusjonstid, dersom det ikke oppstår uforutsette forhold/hendelser som forstyrrer dette. En uforutsett hendelse kan f. eks være at det en dag er en større mengde produkter (f. eks reklame) enn det som var tilfelle ved ruteoppmålingen eller f. eks stengte veier grunnet ekstremvær eller liknende. Det er altså kun i tilfeller det er spesielle årsaker til at budet ikke klarer å utføre sine arbeidsoppgaver på den fastsatte rutetiden det utbetales mertid.

Bedriften er ikke uenig i at produktsammensetningen på ruten kan endre seg over tid. Mener budet at rutetiden ikke er tilstrekkelig til å dekke den daglige faste produktmengden, må et slikt tilfelle løses gjennom kontrollmåling og eventuell etterfølgende nemndsbehandling, ikke gjennom daglige mertidskrav. Er produktmengden større en dag, vil budet kunne ha krav på mertid og bedriften og budet må i samråd drøfte hvor mye mertid den økte produktmengden utgjør.

Innlandet distribusjon mottar stadig urettmessig mertidskrav der det er snakk om tilfeller som opplagt ikke gir krav på betaling. Eksempler på dette er:

- Krav om x min mertid fordi budet har tråkket i hundebæsj
- Krav om mertid fordi budet har diskutert x min med D-leder om vedkommende skal ha mertid
- Krav om mertid på grunn av sitat: 2 elg – lav sol og tissestopp

De ovennevnte mertidskravene illustrerer problemet som oppstår for bedriften, dersom klubbens syn på tariffavtalen legges til grunn. Dersom all tid utover fastsatt rutetid, uavhengig av årsak, skal gi grunnlag for betaling vil arbeidsgiver ikke ha noe kontroll på budenes arbeidstid og mertidsbruk. I tillegg blir tariffavtalens system for fastsetting av daglig rutetid/arbeidstid helt uten betydning fordi det i realiteten er budet selv som avgjør sin daglige arbeidstid.

Konklusjon:

Partene kom ikke til enighet og budklubben sender derfor saken videre til NTF.»

- (22) Det ble gjennomført forhandlinger mellom Fellesforbundet og MBL 19. februar 2019. Av tvisteprotokollen fremgår:

«NTF anførte:

NTF viser til Avisbudavtalen § 3 Lønnsbestemmelser som fikk en ny utforming i 2014, hvor første avsnitt fikk følgende tilføyelse: «Avisbudavtalen er ingen akkord-/tidsakkordavtale.» Endringen i 2014 innebærer at arbeidstaker har krav på betaling for den tiden arbeidstaker faktisk arbeider. Den oppmålte tiden er kun et stipulert utgangspunkt for å beregne arbeidstakers stillingsstørrelse. Hvis arbeidstaker bruker lengre tid, har arbeidstaker krav på å få betalt mertid. Hvis arbeidstaker bruker kortere tid, har arbeidsgiver rett til å tildele ekstra arbeidsoppgaver innen den fastsatte arbeidstiden.

Arbeidsrettens dom inntatt i ARD-2014-200 har ikke lengre gyldighet. Arbeidsrettens dom bygget på at partene hadde avtalt et akkordlønssystem. Endringen i tariffavtalen i 2014 innebærer at denne forutsetningen er falt bort.

Partenes enighet om at avisbudavtalen ikke lengre er en akkordavtale må forstås slik at arbeidstaker har krav på lønn basert på den tiden han bruker på sitt arbeid. Lønn skal altså beregnes og betales etter brukt arbeidstid, og ikke, som ved en akkordavtale, etter det resultatet som oppnås.

Det er ikke skrevet lokal avtale etter Avisbudavtalens § 3 Lønnsbestemmelser punkt 2. Særskilte bestemmelser nr. 3 Akkord- og/eller prestasjonslønssystemer, eller gjennomsnittsberegning av arbeidstiden i Lillehammer Distribusjon as.

Krav på mertid utløses når arbeidstaker bruker lengre tid på ruten enn den fastsatte arbeidstiden. Ingen av avslagene på krav om mertid fra Innlandet Distribusjon er begrunnet med at arbeidsgiver mener budet har brukt kortere tid enn det budet har oppgitt. NTF viser

til at det er arbeidsgiver som har ansvar for resultatet, og at arbeidstaker derfor har krav på betalt for mertid hvis eksempelvis budet bruker lengre tid, eksempelvis grunnet unormalt mye trafikk eller dårlig vær. Produktene budet leverer varierer fra dag til dag, og det er ikke mulig å stipulere brukt tid basert på antall produkter.

Krav på mertid er krav som følger direkte av arbeidsavtalen, avisbudavtalen og arbeidsmiljøloven. Arbeidsgiver har ikke adgang til å innføre tidsfrister for når krav om mertid må fremsettes. Krav på mertid faller derfor ikke bort som følge av at kravet [ikke] er fremsatt tidsmessig etter de retningslinjer arbeidsgiver ensidig har fastsatt.

NTF fastholder anførsler og synspunkter som er kommet til uttrykk fra Budklubbens side i lokal protokoll av 06.11.17.

MBL anførte:

MBL viser til avtalens § 3 hvor det heter at «Avisbudavtalen er ingen akkord/tidsakkordavtale.» Avisbudavtalen er en minstelønnsoverenskomst.

Arbeidstiden til de ansatte er basert på stipulert rutetid jfr. Avtalens § 1 «budrute» sammenholdt med § 2 Arbeidstid, "tid for ombæring", se begrepet "fastsatt (..) distribusjonstid".

Ved uenighet om stipulert rutetid er korrekt må partene følge tariffavtalens system for endring av denne, se § 2 "fastsettelse av arbeidstid og rutelengde, forandringer og oppmåling av budruter".

Bedriften er forpliktet til å betale for mertid der avisbudavtalen gir hjemmel for det jfr. § 2 ved avsnittet "mertid og overtid" sammenholdt med første avsnitt under "tid for ombæring".

MBL mener partene lokalt må diskutere praksisen for innsending og behandling av mertidskrav. Frist for innsending av mertidskrav har ikke vært gjenstand for forutgående forhandlinger jfr. tvisteprotokoll av 6. november 2017.

Partene kom ikke til enighet.»

- (23) Forhandlingsmøte mellom LO og NHO ble avholdt 29. august 2019. Følgende fremgår av protokollen:

«Saken gjelder forståelsen av mertid i avisbudavtalen § 2 om arbeidstid og § 3 om lønnsbestemmelser.

LO/Fellesforbundet anfører at avisbudavtalen § 2 skal forstås slik at arbeidstaker har krav på betaling for mertid når mertiden skyldes forhold som ikke var forutsatt/medregnet ved fastsettelsen av den ordinære distribusjonstiden.

Avvik på hva som er forutsatt vil eksempelvis være endring i antall produkter, endring i type produkter, værforhold, trafikale forhold, forsinket levering osv. Endring i sammensetningen av de produkter som skal leveres vil kunne utløse krav på mertid selv om det totale antallet produkter som skal leveres er redusert.

Mertid skal beregnes etter arbeidstakers faktiske arbeidstid. Det betyr at arbeidsgiver ikke ensidig kan redusere godtgjørelsen for mertid, selv om arbeidsgiver mener at arbeidstaker burde ha brukt kortere tid på arbeidsoppgavene. I avisbudavtalen § 3 er det inntatt at "Avisbudavtalen er ingen akkord-/tidsakkordavtale". Det er ingen hjemmel i avisbudavtalen for å avlønnere mertid på annen måte enn etter faktisk arbeidet tid.

Innlandet distribusjon har brutt sine forpliktelser etter avisbudavtalen ved at de urettmessig har avslått krav på mertid begrunnet med at arbeidstaker burde ha brukt kortere tid. Innlandet distribusjon har blant annet urettmessig beregnet krav på mertid etter stykkprissatser. Innlandet distribusjon har også urettmessig prekludert alle mertidskrav fremmet etter 24 timer.

LO/Fellesforbundet krever at Innlandet distribusjon etterbetaler urettmessige avslag på mertid.

NHOs syn er at det er den fastsatte rutetiden som utgjør den daglige normale arbeidstiden jf. Avisbudavtalen § 2.

Det følger av avisbudavtalen § 2, Tid for ombæring, at budet plikter å gjennomføre distribusjonen innen den tid som er fastsatt som ordinær distribusjonstid, dersom det ikke oppstår uforutsette forhold/hendelser som forstyrrer dette.

NHOs forståelse av avtalen er at dersom det oppstår uforutsette forhold som etter en objektiv og saklig vurdering vil ha innvirkning på rutetiden, vil dette kunne utløse rett til mertid. Ekstraordinære/uforutsette forhold kan blant annet være spesielle værforhold eller spesielle trafikale forhold. Endring i type og antall produkter som vil gi utslag på distribusjonstiden kan også gi grunnlag for mertid. Budet må kunne sannsynliggjøre at mertidsbruken er reell og rimelig.

Mener budet at rutetiden ikke er tilstrekkelig til å dekke den daglige normale produktmengden, må et slikt tilfelle løses gjennom kontrollmåling og eventuell etterfølgende nemndsbehandling, ikke gjennom daglige mertidskrav.

NHO anfører videre at selv om det foreligger ekstraordinære/uforutsette forhold må bedriftene ha anledning til å overprøve mertidskravet dersom det brukes urimelig lang tid, eller der arbeidsgiver ikke mener tidsangivelsen er korrekt. Dersom bedriften ikke har denne kontrolladgangen, vil dette i realiteten innebære at budet kan bestemmes egen arbeidstid og lønn.

Bedriften beregner ikke mertid etter stykkpris, men etter en konkret vurdering av blant annet mengde og sammensetning av produkter, avvik fra kontrollmålingstidspunktet og andre relevante forhold som kan ha hatt innvirkning på rutetiden.

NHO mener arbeidsgiver må ha anledning til å sette en frist for innmelding av mertidskrav. En frist er ofte nødvendig for å kunne etterprøve de forhold som påberopes som grunnlag for mertid. Bedriften har i dag hatt en frist om at kravet må meldes inn samme dag eller dagen etter. Dersom kravet meldes inn senere er det likevel ikke slik at kravet prekluderes. Alle mertidskrav som er meldt inn er lagret i Proweb og budene kan når som helst be om utskrift fra dette systemet.

Etter NHOs syn har bedriften ikke opptrådt tariffstridig.

Partene kom ikke til enighet.»

- (24) LO med Fellesforbundet tok ut stevning 14. februar 2020. Tilsvar ble inngitt 27. april 2020. Hovedforhandling ble opprinnelig berammet til 16.–18. desember 2020, men måtte omberammes etter sykdomsforfall. Hovedforhandling ble avholdt 28.–30. september 2021. En partsrepresentant og ni vitner ga forklaring. Partsforklaringen og seks vitneforklaringer ble gitt via Arbeidsrettens digitale møterom.
- (25) **Partenes påstandsgrunnlag og påstander**
- (26) *Landsorganisasjonen i Norge* med Fellesforbundet har i korte trekk anført:
- (27) Avisbudavtalen er ingen akkordavtale. Den er en minstelønnsavtale hvor arbeidstaker skal ha betalt per arbeidet time. Det er ikke hjemmel for annen måte å beregne lønn på. Avisbudene har et ordinært ansettelsesforhold hvor arbeidsgiver har risikoen for resultatet. Hvor mye arbeidstaker skal få betalt for arbeidet er regulert i Avisbudavtalen og arbeidsavtalen. Dette er ikke overlatt til arbeidsgivers styringsrett.
- (28) Avisbudavtalen gir arbeidstakerne rett til betalt for faktisk arbeidet mertid, og arbeidsgiver har ikke adgang til å avslå eller redusere krav om mertid etter eget skjønn. Arbeidsgiver

har heller ikke adgang til å avslå krav som er kommet inn etter den ensidig fastsatte 24-timers fristen. En rekke eksempler på mertidskrav viser at mange har blitt avslått eller redusert, ofte uten begrunnelse. Det finnes også eksempler på at krav er avslått begrunnet i oversittelse av 24-timersfristen.

- (29) I ID-Lillehammer er distribusjonslederne, som er de som innvilger eller avslår de konkrete mertidskravene, gitt fritt spillerom til å utøve skjønn. Tariffpartene har ikke utarbeidet noen felles veiledning for behandling av mertidskrav, og arbeidsgiver har ikke gitt skriftlige retningslinjer til distribusjonslederne.
- (30) I ARD-2014-200 var spørsmål om arbeidstaker hadde krav på mertid for arbeid som var forutsatt ved fastsettelse av arbeidstiden. Det er ikke problemstillingen i denne saken. Spørsmålet nå er om arbeidstaker har krav på mertid ved avvik fra det som var forutsatt ved fastsettelse av arbeidstiden.
- (31) Avisbudavtalen ble endret i tariffrevisjonen 2014 som følge av Arbeidsrettens avgjørelse, og særlig ved tilføyelsen i § 3 om at Avisbudavtalen «er ingen akkord-/tidsakkordavtale». Tilføyelsen presiserer at arbeidstaker står til arbeidsgivers disposisjon i hele distribusjonstiden, og at arbeidstaker skal ha betalt for den faktiske arbeidstiden. Det er ikke noe krav om at arbeidstaker må sannsynliggjøre at mertidsbruken er reell og rimelig.
- (32) I det partssammensatte utvalget som la frem sin innstilling i august 2015, ble LOs forståelse lagt til grunn. Utvalget hadde som mandat å se på forholdet mellom ulempetillegg, arbeidstid og avlønning.
- (33) I takt med endringene i sammensetningen av produkter som avisbudene leverer, har omfangsbestemmelsen i Avisbudavtalen blitt utvidet. Avtalen har også gradvis blitt endret ved at levering av reklame mv. har gått fra stykkprisbetaling til å inngå i den ordinære, oppmålte distribusjonstiden. Også ulempetillegg er blitt faset ut.
- (34) Bestemmelsene om oppmåling i § 3 må ses i sammenheng med bestemmelsen om tid for ombæring. Levering av «aviser og mediapostprodukter» skal skje innenfor den fastsatte, ordinære distribusjonstiden, «dersom det ikke oppstår uforutsette forhold/hendelser som forstyrrer dette». Det innebærer at avisbudene vil kunne kreve mertid/overtid i de situasjonene det ikke er mulig å gjøre arbeidet innenfor den ordinære distribusjonstiden, enten på grunn av uforutsette forhold eller hendelser, eller hvis produktsammensetningen er en annen enn det som er forutsatt.

- (35) Det er ikke treffende å si at LOs tolkning gjør at arbeidstaker selv bestemmer arbeidstiden og at arbeidsgiver dermed mister kontroll over kostnadene. Det er arbeidsgiver som bestemmer antall og type produkter budet skal levere. Økt antall produkter gir også økte inntekter. Arbeidsgiver har rett til å følge opp budene og vil alltid kunne kreve endring av ruter og ny oppmåling.
- (36) Det er nedlagt slik påstand:
- «1. Avisbudavtalen § 2 skal forstås slik at arbeidstaker har krav på betaling for mertid når mertiden skyldes forhold som ikke var forutsatt/medregnet ved fastsettelsen av den ordinære stipulerte distribusjonstiden.
 2. Innlandet Distribusjon AS sine avslag på krav om mertid har vært tariffstridig.
 3. Innlandet Distribusjon AS plikter å etterbetale de berørte arbeidstakerne.»
- (37) *Næringslivets Hovedorganisasjon* med *Mediebedriftenes Landsforening* og *Innlandet Distribusjon-Lillehammer AS* har i korte trekk anført:
- (38) Avisbudavtalens lønssystem innebærer at budene lønnes for en stipulert ordinær distribusjonstid, uavhengig av den faktiske tidsbruken. Det skal betales for et bestemt stykke arbeid. Dette følger av § 2 «Tid for ombæring» og avtalens øvrige bestemmelser, sett i sammenheng. Avtalen hjemler ikke krav på betaling for arbeid utover den fastsatte distribusjonstiden med mindre det foreligger uforutsette forhold eller hendelser som kan innvirke på rutetiden. I slike tilfeller kan budet innvilges mertid etter en konkret vurdering, hvis mertiden er reell og forholdsmessig.
- (39) Det skal betales timelønn for en fastsatt teoretisk arbeidstid, uavhengig av tidsbruken. «Tid for ombæring» er ikke endret etter avgjørelsen i ARD-2014-200. LO og Fellesforbundet har ikke fått medhold i forsøk på å fjerne eller endre bestemmelsen i senere tariffoppgjør. Formuleringen som kom inn i § 3 i forbindelse med tariffoppgjøret i 2014, må ses som en presisering av at arbeidstid i henhold til avtalen er stipulert tid og er uten betydning for spørsmålet om avlønning og mertid. Ordlyden trekker i retning av at budene etter 2014-oppgjøret skal stå til arbeidsgivers disposisjon i hele arbeidstiden, og at dette kompenseres med timelønn. Verken ordlyd eller en felles partsoppfatning støtter LO og Fellesforbundets syn. Tilføyelsen kan ikke forstås som en avgivelse av styringsrett.
- (40) Avisbudavtalens system for stipulering av arbeidstid sikrer en omforent norm for fastsettelse av arbeidstid og lønn. Budet kan på ethvert tidspunkt kreve kontrollmåling for å endre arbeidsforpliktelsen, arbeidstid og lønn, og ved uenighet avgjør en uavhengig nemnd saken.

- (41) LOs forståelse innebærer at budene vil stå fritt til å fastsette egen arbeidstid, og dermed også lønn. Dette vil medføre en uforutsigbar kostnadssituasjon for arbeidsgiver og vil i realiteten sette overenskomstens system for arbeidstids- og lønnsberegning til side.
- (42) Overenskomstens bestemmelse om mertid er en unntaksbestemmelse og budene skal bare unntaksvis betales for tid utover den stipulerte arbeidstiden.
- (43) I tråd med ARD-2014-200 avsnitt 49 erkjenner de saksøkte at distribusjon av andre produkter enn de som ligger til grunn for stipuleringen, eventuelt andre forhold som forstyrrer ordinær levering, kan gi grunnlag for mertid. Det følger imidlertid av «Tid for ombæring» at ikke ethvert avvik gir rett til mertidsbetaling. Det må foreligge «uforutsette forhold/hendelser» som forstyrrer den ordinære leveringen. Budene kan tilstås mertid etter en konkret vurdering, jf. ARD-2014-200 avsnitt 50. Arbeidsgiver må kunne vurdere om og kontrollere at budet ikke allerede er betalt for arbeidet, og dette må innebære et element av skjønn. Arbeidsgiver er ikke forpliktet til å betale dobbelt for arbeid som allerede er inkludert i den stipulerte tiden. Arbeidsgiver må for eksempel kunne ta stilling til hva som er normal tidsbruk ved levering av nye produkter. Mertiden må være reell og forholdsmessig.
- (44) Oversikten over mertidskrav fra ID-Lillehammer viser en rekke ubegrunnede krav og krav med forhåndsutfylte begrunnelser. Dette vil kunne gi grunnlag for å avvise eller redusere mertidskrav.
- (45) Bestemmelsen i § 2 om at levering av andre produkter medfører betaling for både mertid/overtid og avtalt ulempetillegg, gir ikke selvstendig hjemmel for mertid eller andre tillegg. Det er kun en informasjonsbestemmelse. Uansett gjelder bestemmelsen bare produkter, og ikke ethvert avvik.
- (46) En frist på 24 timer for å levere mertidskrav er saklig og nødvendig hvis arbeidsgiver skal ha mulighet for å kontrollere at kravene er reelle og forholdsmessige. Krav prekluderes likevel ikke, selv om de er innmeldt senere enn 24 timer.
- (47) Det er nedlagt slik påstand:
«De saksøkte frifinnes.»
- (48) **Arbeidsrettens merknader**
- (49) *Arbeidsretten* er kommet til at LO må gis medhold, og vil bemerke:
- (50) Avisbudavtalen omfatter arbeid med å «distribuere aviser, andre trykte produkter, vareprøver og andre forsendelser i vektclasser inntil 5 kilo». Avisbudbransjen har endret

seg vesentlig siden Avisbudavtalen ble opprettet i 2000, og tariffhistorikken viser at det har vært utfordringer med hensyn til å utvikle overenskomsten i takt med endringene. I de senere årene har omfanget av papiraviser falt raskt, og budbransjen har gått fra en situasjon med faste, forutsigbare distribusjonsruter med levering av hovedsakelig aviser og reklame, til en situasjon der fallende avisdistribusjon forsøkes erstattet med levering av en rekke ulike produkter. Flere vitner har forklart at innholdet i distribusjonsrutene kan endres fra dag til dag, avhengig av hva som skal leveres den enkelte dagen. I tråd med dette har også Avisbudavtalen endret seg, fra et system med stipulert tid for levering av aviser og stykkpris for reklame og andre produkter, til dagens mer sammensatte distribusjon, hvor stykkprisbetaling og bruk av ulempetillegg er nærmest borte, og stipulert tid for ombæring skal omfatte en større del av distribusjonen.

- (51) Arbeidsretten skal for det første ta stilling når Avisbudavtalen gir rett til mertid. I lys av den underliggende tvisten, må Arbeidsretten også ta stilling til om arbeidsgiver har skjønnsmessig adgang til å redusere eller avslå mertidskrav.
- (52) De sentrale avtalebestemmelsene er § 2 «Tid for ombæring», sett i sammenheng med bestemmelsene om fastsettelse av arbeidstid og rutelengde mv. og omfangsbestemmelsen i § 1. Disse avtalebestemmelsene må leses i lys av § 3 første setning:
- «Avisbudavtalen er ingen akkord-/tidsakkordavtale.»**
- (53) ARD-2014-200 omhandlet en beslektet problemstilling knyttet til Avisbudavtalen som i saken her. LO fikk der ikke medhold i at Avisbudavtalen var en avtale om lønn beregnet etter medgått tid for ombæring. Arbeidsretten kom til at partene hadde avtalt et akkordlønnssystem og at det bare unntaksvis skulle betales for mertid. Arbeidsretten la til grunn at det fulgte av bestemmelsen om «Tid for ombæring» at det ble fastsatt en bestemt tid for hvor lang tid distribusjonen av en bestemt rute skal ta, det vil si en bestemt tidlønn for et bestemt stykke arbeid, jf. ARD-2014-200 avsnitt 49. Spørsmålet i saken var om arbeidstaker hadde krav på mertid for arbeid som var forutsatt ved fastsettelse av arbeidstiden, men der budet faktisk brukte lenger tid enn den stipulerte tiden.
- (54) I vår sak er spørsmålet om arbeidstaker etter Avisbudavtalen 2016–2018 har krav på mertid ved avvik fra det som var forutsatt ved fastsettelse av arbeidstiden.
- (55) Ved meklingen i tariffoppgjøret i 2014 tok Fellesforbundet utgangspunkt i dommen fra 2014 og ønsket å innta en presisering av at Avisbudavtalen ikke var en akkordavtale. For å oppnå dette fremmet de krav om nytt første punktum i § 3:

«Avisbudavtalen er en ordinær timelønnsavtale.»

- (56) Etter utveksling av krav og tilbud gjennom meklingen, ble partene til sist enige om den ordlyden som § 3 første punktum har i dag.
- (57) Parts- og vitneforklaringer viser at det var ulike oppfatninger om betydningen av den nye ordlyden i § 3 første punktum. Lars Morten Johnsen, daværende leder i Transportarbeiderforbundet, forklarte at det for Fellesforbundet var viktig å få frem at Avisbudavtalen ikke var en akkordavtale. Han mente at tilføyelsen de fikk gjennomslag for medførte at Arbeidsrettens uttalelse i ARD-2014-200 var satt til side. MBL mente endringen bare var å forstå som en presisering av at avisbudene skulle stå til disposisjon for arbeidsgiver i hele arbeidstiden, men at den stipulerte arbeidstiden lå i bunnen. Advokat og forhandlingsleder i MBL, Terje Hovet, uttalte at dette var en endring MBL kunne leve med, så lenge stipulert arbeidstid lå i bunnen. Det kan imidlertid ikke ha vært ukjent for MBL hva Fellesforbundet kort tid etter dommen i Arbeidsretten, ønsket å oppnå med tilføyelsen i § 3.
- (58) Fellesforbundet fikk i 2014 ikke medhold i kravet om å fjerne bestemmelsen om «Tid for ombæring», og har heller ikke fått gjennomslag for dette i senere oppgjør. På dette punktet har ikke avtalen blitt vesentlig endret i forhold til utgangspunktet Arbeidsretten la til grunn i ARD-2014-200.
- (59) Avisbudavtalen har imidlertid utviklet seg etter 2014. Bestemmelsen om «Tid for ombæring» må særlig leses i sammenheng med bestemmelsene om fastsettelse av arbeidstid og rutelengde mv. Disse er endret på flere punkter. I 2014-oppgjøret ble de utbygget, og det kom inn en angivelse av hvilke produkter oppmåling av budruter skal omfatte og at arbeidstidens lengde skal fastsettes på bakgrunn av denne oppmålingen. Oppmålinger og endringer eller revisjoner av ruter og arbeidstid skal fastsettes i fellesskap mellom bedriften og bud/tillitsvalgt. Det ble også etablert en nemndsordning for tvister om kontrollmåling av budrutene. I senere oppgjør har bestemmelser om stykkprisbetaling og ulempetillegg blitt faset ut, i bytte mot høyere timelønn. Samtidig har flere produkter blitt lagt inn i den stipulerte arbeidstiden. Avtalen har fortsatt elementer av akkordlønn, men har fått en klarere karakter av å være en timelønnsavtale, en utvikling som ser ut til å ha vært ønsket fra begge parter. Arbeidsretten viser i denne sammenheng til det partssammensatte utvalget som ble nedsatt etter tariffrevisjonen 2014, se nærmere over i avsnitt 15 og 16.
- (60) I 2014 kom også punktet om at levering av andre produkter skal medføre betaling for mertid/overtid og avtalte ulempetillegg, inn i avtalen. Bestemmelsen er likelydende i

Avisbudavtalen 2016–2018. NHO har anført at dette er en ren informasjonsbestemmelse og ikke en hjemmel for ekstra betaling. Etter Arbeidsrettens syn kan ikke dette føre frem. Bestemmelsen er ikke utformet som en ren opplysningsbestemmelse. Den har også nær sammenheng med endringen i oppmålingsreglene, hvor det ble tatt inn en angivelse av hvilke produkter som skal omfattes av oppmålingen.

- (61) «Fastsatt ordinær distribusjonstid» i bestemmelsen om «Tid for ombæring» må forstås som den fastsatte arbeidstiden etter bestemmelsene i § 2 om fastsettelse av arbeidstid og rutelengde mv. Etter Arbeidsrettens syn har endringene i bestemmelsene medført at budene har rett til betaling for faktisk medgått tid ved levering av andre produkter enn dem som er grunnlaget for oppmåling av budrutene. Avisbudene vil i tilfelle ha rett til betaling for mertid eller eventuelt overtid. I tillegg følger det av «Tid for ombæring» at uforutsette forhold/hendelser som forstyrrer fastsatt ordinær distribusjonstid også kan gi rett til mertid.
- (62) Avisbudavtalen åpner ikke for annen betaling enn timelønn for arbeidet tid. Den gir ikke åpning for at arbeidsgiver etter eget skjønn kan avvise eller avkorte reelle mertidskrav, det vil si krav på faktisk medgått distribusjonstid på grunnlag av levering av andre eller flere produkter enn det som har vært grunnlaget for fastsatt arbeidstid, eller på grunn av uforutsette forhold eller hendelser. Den skjønnsmessige vurderingen av hvilken tid som bør brukes til ombæring er bare hjemlet i bestemmelsene om fastsettelse av arbeidstid og rutelengde mv.
- (63) Partene er enige om at tilføyelsen i § 3 første punktum skal forstås som en klargjøring av at arbeidstaker står til arbeidsgivers disposisjon i hele den fastsatt distribusjonstiden. Det samme fremgår av punktet om maksimal ventetid i § 2. Det følger av dette at budene bare vil ha krav på mertid når levering ikke kan gjennomføres innenfor den fastsatte distribusjonstiden, av grunner som Arbeidsretten har omtalt foran.
- (64) NHO har anført at LOs forståelse innebærer at budene vil stå fritt til å fastsette egen arbeidstid, og dermed også lønn. Dette vil medføre en uforutsigbar kostnadssituasjon for arbeidsgiver og vil i realiteten sette overenskomstens system for arbeidstids- og lønnsberegning til side. Anførselen kan ikke tillegges vekt. Som påpekt av LO er det arbeidsgiver som har kontroll over hvilke produkter som skal omfattes av ombæringen. Arbeidsgiver vil også alltid kunne kreve kontrollmåling hvis det for en budrute fremmes mange mertidskrav. Arbeidsretten vil i tillegg peke på at et godt samarbeid om en realistisk oppmåling av budrutene og klare retningslinjer for håndtering av mertidskrav kan føre til bedre kontroll og oversikt, og mindre behov for mertid.

- (65) LO må etter dette gis medhold i påstanden punkt 1.
- (66) LOs påstander punkt 2 og 3 gjelder de konkrete mertidskravene i ID-Lillehammer. LO har krevd dom for at avslagene på krav om betaling for mertid har vært tariffstridige, med den følge at bedriften er tariffmessig forpliktet til å etterbetale de berørte arbeidstakerne.
- (67) Som nevnt foran har arbeidsgiver som utgangspunkt ikke en skjønnsmessig adgang til å redusere krav om betaling for mertid. På den andre siden kan arbeidsgiver avslå et krav dersom arbeidsgiver mener det ikke foreligger mertid. Dette kan være tilfellet dersom arbeidsgiver mener det er usannsynlig, det vil si ikke er bevist, at budet har utført merarbeid. Arbeidsgiver kan i henhold til styringsretten iverksette kontrolltiltak innenfor rammen av lov- og avtaleverk, som igjen kan gi et mer forsvarlig grunnlag for å vurdere krav på betaling for mertid. Arbeidsgiver må også kunne gi retningslinjer for håndtering av mertidskrav, herunder sette frister for å fremme krav og kreve begrunnelse. Arbeidsgiver vil også kunne stille krav om bruk av digitalt verktøy, slik som for eksempel Proweb, som brukes i ID-Lillehammer. Slike retningslinjer må likevel være saklige, forholdsmessige og ikke forskjellsbehandle. For å unngå unødige konflikter og tvister, bør retningslinjene også være tilgjengelige og forståelige. Bruk av Proweb som system for fortløpende registrering av avvik virker å være et godt verktøy. Systemet gir også mulighet for å veilede budene om adgangen til å fremsette mertidskrav.
- (68) I vitneforklaringer fra enkelte andre distribusjonsvirksomheter kom det frem at det er stor forskjell i omfanget av mertidskrav og i hvilken grad mertidskrav har ført til tvister. Krav og tvister synes å springe ut av ulik praksis for oppmåling av budruter og mangel på klare retningslinjer for håndtering av krav.
- (69) For Arbeidsretten er det fremlagt en rekke eksempler på mertidskrav fra ID-Lillehammer. Arbeidsretten har ikke gjennomgått hvert enkelt krav med sikte på om kravene er berettigede eller ikke. Hvorvidt det er tilfellet, er et bevisspørsmål. Den foreliggende saken gjelder ikke slike bevisspørsmål, men om arbeidsgiver har gitt en tariffrettslig holdbar begrunnelse for avslag.
- (70) Krav som er avslått eller avkortet i strid med den tariff forståelsen Arbeidsretten har lagt til grunn, vil være tariffstridige og arbeidsgiver vil være tariffrettslig forpliktet til å etterbetale de berørte arbeidstakerne.
- (71) LO gis etter dette medhold i påstanden punkt 2 og 3, så langt mertidskrav er avslått eller avkortet i strid med den tariffrettslige forståelse Arbeidsretten legger til grunn for avgjørelsen.

(72) Dommen er enstemmig.

SLUTNING

1. Avisbudavtalen § 2 skal forstås slik at arbeidstaker har krav på betaling for mertid når mertiden skyldes forhold som ikke var forutsatt/medregnet ved fastsettelsen av den ordinære stipulerte distribusjonstiden.
2. Innlandet Distribusjon-Lillehammer AS' avslag på krav om mertid har vært tariffstridige.
3. Innlandet Distribusjon-Lillehammer AS plikter å etterbetale de berørte arbeidstakerne.

Tron Løkken Sundet
(sign.)

Eli Mette Jarbo
(sign.)

Marianne Jenum Hotvedt
(sign.)

Tor-Arne Solbakken
(sign.)

Bent Ove Hanasand
(sign.)

Unni Rasmussen
(sign.)

Tore Ulleberg
(sign.)

Rett utskrift bekreftes: